

Ontstaan van de plassen

In de Gouden Eeuw gaat het Holland economisch voor de wind. De steden groeien en de bedrijvigheid neemt toe. Dat vraagt veel bouw- en brandstoffen.

De houtvoorraad van Holland (= houtland) raakt op, maar een energiecrisis maakt vindingrijk. De uitgebreide veengebieden van Holland

gaan turf leveren, wat een prima brandstof is. Pas vanaf 1675 gaan turfmakers ook in het Reeuwijkse land op grote schaal aan de slag.

In de 18de eeuw bereikt de vervening rond Sluipwijk haar hoogtepunt. Honderden baggermannen, veenmeiden en andere seizoensarbeiders doen hier hun zware werk. De turfschippers varen uiteindelijk vele miljoenen turven naar Gouda en andere Hollandse steden. Daar worden ze gebruikt als energiebron voor de bierbrouwerijen, blekerijen en pijpenfabrieken. Door al dat zwoegen zijn uiteindelijk 13 Reeuwijkse Plassen ontstaan.

Na de turfmakers komen de vissers en de jagers in het Reeuwijkse land. Helaas brengt vis en wild niet veel op en de relatieve welvaart tijdens de turfwinning, verandert al snel in armoede. Dat brengt bestuurders van de gemeente en de provincie op de gedachte om de plassen weer droog te maken. Land levert meer op dan water. Rond 1910 liggen er vergevorderde plannen klaar. Gelukkig gaan deze niet door en blijven de plassen behouden.

Ruimte en leegte

Broekvelden/Vettenbroek is de jongste plas en in oppervlakte de grootste. Wat opvalt is de enorme ruimte en leegte van deze plas. Dat geeft de 'Surfplas' een andere uitstraling dan de andere plassen, die een meer besloten karakter hebben. Eigenlijk lijken het net verschillende kamers van een huis.

Turfmakers hebben ook hun werk gedaan in de polder Broekvelden/-Vettenbroek. Maar na de turfwinning in de 19e eeuw wordt deze plas in 1893 weer drooggemaakt.

De polder die zo ontstaat, blijkt erg nat te zijn. Voor de boeren die er leven en werken, valt het niet mee hier een inkomen te verdienen.

Rond 1970 is er een grote vraag naar zand voor de uitbreiding van Gouda. Door zandwinning in de natte polder Broekvelden/Vettenbroek, ontstaat er een diepe plas.

Het heldere water valt op en in de wintermaanden maken duizenden watervogels uit het noorden van Europa dankbaar gebruik van de rust en het voedsel, dat de plas hen biedt.

Uitgave: Gemeente Reeuwijk
Concept & teksten: Watersnip Advies, dhr. F. van Wijk
Foto's: Watersnip Advies, dhr. B. Bendsdorp, Graficelly
Ontwerp: Graficelly
Cartografie: Lizard Point

Oplage: 750 exemplaren

Voor meer informatie kunt u kijken op www.reeuwijkseland.nl

Februari 2005

Musea in het Reeuwijkse Land

Streekmuseum Oudheidkamer Reeuwijk
Met expositie en video over het Reeuwijkse Land
Oudeweg 3 - Reeuwijk
0182 - 39 37 73
www.streekmuseumreeuwijk.nl
open: april t/m november, za 10.00 - 17.00 uur /
zo 13.00 - 17.00 uur

Boomkwekerijmuseum
Reijerskoop 54 - Boskoop
0172 - 21 77 56
april t/m september
di t/m vr 13.30 - 16.30 uur / za 12.00 - 16.00 uur

Fort Wierickerschans
Zuidzijde 132 - Bodegraven
0348 - 45 15 59 (rondleiding alleen op afspraak,
vanaf 10 personen)
www.staatsbosbeheer.nl

Kaasmuseum Bodegraven
Het Evertshuis - Spoorstraat 15 - Bodegraven
0172 - 65 09 09
open: zaterdag 10.00 - 16.00 uur
op werkdagen volgens afspraak
(0172 - 47 30 58 of 0172 - 61 29 41)

Museum Bisdom van Vliet
Hoogstraat 166 - Haastrecht
0182 - 50 13 54
open: half april t/m half oktober
di t/m do 10.00 - 16.00 uur /
za & zo 14.00 - 17.00 uur

Poldermuseum Gemaal de Hooge Boezem
Hoogstraat 31 - Haastrecht
0182 - 50 31 31
www.gemaalhaastrecht.nl
open: april t/m oktober
di t/m za 10.00 - 16.00 uur

Informatic over deze en andere routes is verkrijgbaar bij de ANWB en VVV kantoren in het Groene Hart

VVV / ANWB Alphen a/d Rijn
Wilhelminastraat 1
0172 - 49 56 00

VVV Boskoop
Reijerskoop 54
0172 - 21 46 44

VVV Gouda
Markt 27
0900 - 46 83 28 88

VVV Montfoort
Hoogstraat 36a
0348 - 47 45 58

VVV Oudewater
Kapellestraat 2
0348 - 56 46 36

VVV Schoonhoven
Stadhuisstraat 1
0182 - 38 50 09

VVV / ANWB Woerden
Molenstraat 40
0348 - 41 44 74

Agentschap Bodegraven
Spoorstraat 15
0172 - 61 84 84

Agentschap Nieuwkoop
Regthuysplein 22
0172 - 57 11 20

Folderpost Reeuwijk - Gemeentehuis Reeuwijk
Raadhuisweg 3
0182 - 39 01 00

Folderpost Streekmuseum Oudheidkamer Reeuwijk
Oudeweg 3
0182 - 39 37 73

Agentschap Vliet (Haastrecht)
Hoogstraat 31
0182 - 50 31 31

Brasserie - Café - Restaurant

Het Wapen van Reeuwijk

U bent van harte welkom!

• Verhuur Volta 540 elektroboten
info/reserveren: (0182) 30 17 74

NIUW

Exclusieve arrangementen met
klassieke Salonboot Salsten
voor 20-25 personen.

Notaris d'Aumerielaan 17 • Reeuwijk • tel. (0182) 39 23 64 • www.wapenvanreeuwijk.nl

Wandelroute

17
km

Brune Gondroute

Ook te wandelen in twee delen.

Op ontdekkingsstocht in het **REEUWIJKSE LAND**

Sporen uit het verleden zichtbaar in het heden

Tussen de plassen ligt het dorpje **Sluipwijk**. De kerk is uit 1867 maar staat op de fundamenten van een veel ouder gebouw uit 1311. Het markante **kerktorentje** is een goed oriëntatiepunt voor fietsers, zeilers en wandelaars in het plassegebied. Sluipwijk heeft een bloeitijd als **vervenersdorp** gekend. Waar nu het beeld bepaald wordt door grote villa's, werd dat vroeger gedaan door eenvoudige woninkjes. Hier en daar zijn nog enkele huisjes van **turfmakers** en **visser**s te vinden. Veel van de bruggen over de watergangen zijn **draai- of hefbruggen**. **Grond- en turfschippers** hadden recht op vrije doorgang. De bruggen moesten dus beweegbaar zijn. De wandelaars genieten op enkele plekken van doorkijkjes naar de plassen. De plassen leveren in elk seizoen en bij elk weertype een andere aanblik. Wat opvalt zijn de eilanden die in de meeste plassen aanwezig zijn. Dit zijn de restanten van de legakkers, waar de turfmaker het uitbaggerde veen op te drogen lag. Op veel van de eilanden staan schiethutten. Jacht en visserij zijn in het plassegebied altijd heel belangrijk geweest. Vooral na de welvarende periode van turfwinning was het bestaan rond de plassen moeilijk. Waterwild en vis vormden toen een belangrijke voedselbron.

De **boerderijen** staan allemaal met hun 'gezicht' naar de weg. Opvallend zijn de mooie **daklijsten**. Dat de boeren met hun tijd meegaan, is te zien aan de nieuwe ligboxenstal en de plastic rollen kuilgras. Agrarisch ondernemen in het veenweidegebied is niet eenvoudig. Het land ligt laag. Aan peilschalen die aan bruggen zijn bevestigd, is te zien dat het land hier ruim onder NAP ligt. Door het waterschap wordt het waterpeil in de sloten constant op ongeveer -2.20 NAP gehouden. De drooglegging van de graspercelen is vaak gering en dat belemmert de boer. Voor veel weidevogels is dat natte land juist een prima plek. In het voorjaar kiezen veel weidevogels de polders in het Reeuwijkse land tot broedplaats. In het voor- en najaar rusten trekvogels hier. In de wintermaanden maken wintergasten - zoals kleine zwanen - uit Siberie gebruik van de rust en het voedsel, dat de polders hen biedt.

Om het land droog te houden werd in het verleden gebruik gemaakt van windenergie. De molen aan de Prinsedijk is een Wipwatermolen. Een type molen dat rond 1470 zijn intrede deed in het polderland. Vroeger hield de **molenaar** het weer en de lucht goed in de gaten en hij stelde daar zijn maalschema op af. Moderne automatisch ingestelde gemalen hebben de taak van de molens overgenomen en regelen de waterstand tot op de centimeter nauwkeurig. Voor de natuur is dit minder gunstig. In het nieuwe waterbeheer van de 21ste eeuw zullen de peilen meer aangepast worden aan de seizoenen.

OBJECTEN LANGS DE ROUTE

1 Streekmuseum Oudheidkamer Reeuwijk
Streekmuseum Oudheidkamer Reeuwijk is sinds 1989 gevestigd in een oude veenweideboerderij. Deze boerderij dateert uit 1907 en is vrijwel nog geheel intact. In het museum zijn een speciale expositie en video over het Reeuwijkse Land en de makers van dit landschap te zien.

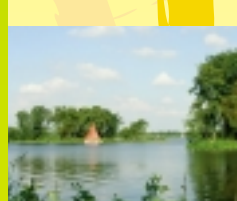
2 Breevaart
De naam van dit water betekent breed water waar gevaren kan worden. De Breevaart was een belangrijke verbindingroute van Reeuwijk met Gouda. Vele turven zijn via de Breevaart richting Gouda verscheept als brandstof voor de bleekerijen, bierbrouwerijen en pijpenmakers.

Reeuwijk is de aanduiding van een wijk met sloten. In oude tijden, werd een sloot, ree genoemd, vandaar Reeuwijk. Voorheen was het Rewic en geleidelijk werd het Reeuwijk, tot er in 1794 de letter U tussen schoof, om welke reden is onbekend. Wie dus historisch juist wil zijn, moet de 'u' weglaten. Er is geprobeerd, om weer Reeuwijk zonder U te schrijven, echter zonder resultaat.

3 's-Gravenbroekseweg 1
Dit rijksmonument is gebouwd omstreeks 1735. Van oorsprong was het een herberg. Vanaf 1806 heeft het lange tijd dienst gedaan als burgemeesterswoning. Tot 1917 werd de grote kamer van dit pand verhuurd voor gebruik als 'regthuys' en raadzaal.

De naam 's-Gravenbroek betekent 'het drassige land van de graaf'. Broek is namelijk een ander woord voor moeras of drassig land. Het Reeuwijkse Land was grotendeels land van de graaf van Holland.

4 Plas Elfhoeven
De oorspronkelijke polder die hier lag was elf hoeven groot. Een hoeve was de landbouwgrond die bij een boerderij hoorde. De eilandjes in deze plas zijn overblijfselen van de turfwinning, de zogenaamde legakkers. De legakkers waren stroken land waar de turf op te drogen werd gelegd. Door de kracht van wind en water zijn hier maar kleine stukken van over.

OBJECTEN LANGS DE ROUTE

5 Plas Vrijhoef
Vrijhoef was vroeger een zelfstandig ambachtje met bepaalde rechten. Een ambacht is een gebied waarbinnen de schout onder de ambachtsheer zijn ambt uitvoerde. De stad Gouda was ambachtsheer van de 'Vrije Hoeve'. In de 19e eeuw is het zelfs korte tijd een zelfstandige gemeente geweest met 10 huizen.

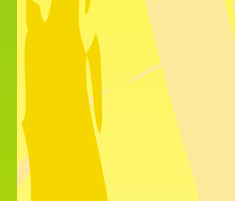
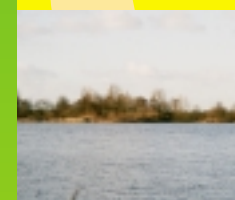
De gemeente Vrijhoeven telde in 1825 in totaal 17 inwoners.

6 Twaalfmorgen 39
Deze boerderij uit 1925 heeft een rijk geornamenteerde voorgevel met zeer symmetrische indeling. Mooi zijn ook de windveren (daklijsten) met de boven het dak uitstekende makelaar (uitstekende deel op de top van het dak).

In de Twaalfmorgen woonden vroeger veel veenarbeiders. Tijdens het seizoen verdienden de baggermannen goed, wel het dubbele van het loon van een boerenknecht. Veenmeiden hielpen bij het treden van het veen en het keren van de turf. Men vulde het inkomen 's winters aan met het schieten van eenden, het vangen van kieviten en visserij. Het was een hard bestaan, zeker toen de turfwinning op zijn einde liep.

7 Twaalfmorgen 7
Dit vissershuisje is sinds 1971 een rijksmonument. Het bouwjaar ligt tussen 1800 en 1825. Het is een éénlaags huisje onder een zogenaamd wolfsdak (een dak met een afgekipt puntje aan de voorzijde) met Hollandse pannen. Het is één van de weinige originele huisjes langs de Twaalfmorgen.

8 Twaalfmorgen Recreatiegebied
Een 'morgen' is een middeleeuwse oppervlaktemaat. Het geeft de hoeveelheid land aan die een boer met een span ossen kon ploegen in één morgen. Normaal bestond een boerenhoeve uit zestien morgen. Niet bewijsbaar, maar wellicht leverde hier een ontginningsslag slechts twaalf, in plaats van zestien morgen op. Het land aan de overzijde van de weg is natuurreservaat van Staatsbosbeheer.

OBJECTEN LANGS DE ROUTE

9 Oukoopsedijk 8, Wiltenburg
De monumentale poort geeft toegang tot een boerderij, waarachter het herenhuis 'Wiltenburg' lag. Het herenhuis is in of kort na 1798 gesloopt. Het schild op de toegangspoort is een replica van het wapenschild uit het herenhuis. De Latijnse spreuk betekent zoveel als 'Al ben ik klein, ik wijk voor niets'.

Tot de Franse tijd heeft men van Wiltenburg altijd gedacht dat het een Vrije Heerlijkheid was. Dit hield in dat men geen belasting hoefde te betalen. Er heeft zelfs een galg op Wiltenburg gestaan, maar deze is nooit gebruikt.

10 Plas Broekvelden-Vettenbroek
In 1890 werd de plas Broekvelden-Vettenbroek als enige van de Reeuwijkse Plassen drooggemaakt. In 1925 gebeurde er een ramp, tijdens een storm stroomde de polder vol, maar een jaar later werd de polder weer drooggemaakt. Het droog houden van de polder was zeer duur, doordat de naast liggende plassen zo'n 4 meter hoger lagen. In 1964 kocht de gemeente Reeuwijk de hele polder op om zand te gaan winnen, wat verkocht werd aan de gemeente Gouda voor de aanleg van nieuwe stadswijken. In 1970 werd de polder weer onder water gezet en werden er recreatievoorzieningen aangelegd. De plas is nu beter bekend als de surfplas.

Bij de Surfplas is het natuur- en recreatiegebied de Reeuwijkse Hout. De surfplas heeft aan één zijde een groot strand met speel- en ligweiden, waar 's zomers volop gebruik van wordt gemaakt. De plas heeft een apart zwembegedeelte wat met drijflijnen is afgeschermd. Surfers vindt u het hele jaar op de plas, vandaar de naam 'surfplas'. Ook voor natuur- en vogelliefhebbers heeft het gebied veel te bieden. 's Winters komen er veel vogels 'bijtanken' op de plas en in het natuurgebied is een vogelobservatiescherm.

11 Het Wapen van Reeuwijk
Het brasserie-café-restaurant met terras ligt aan de plas Elfhoeven, zodat u met uitzicht op de plas, kunt nagenieten van uw tocht in het Reeuwijkse Land. Notaris D'Aumerielaan 17 - Reeuwijk
Tel. (0182) 39 23 64 - www.wapenvanreeuwijk.nl

